

2. Nedá-li se důkaz smrti nepřítomného vésti veřejnými listinami, lze u sborového soudu první stolice, v jehož obvodu měl nepřítomný své poslední bydliště (pokud se týká, svůj poslední pobyt), vésti důkaz smrti jinými průvodními prostředky a možno vymoci výrok, že tento důkaz považovati jest za podaný.

3. O řízení mají podpůrnou platnost všeobecná nařízení o řízení soudním v záležitostech nesporných; i pro toto řízení platí předpis úředního šetření, volné použití průvodních prostředků a volné uvážení důkazů. Příslušnost okresního soudu, v jehož obvodu provéstí jest vyhledávání, platí v tomtéž způsobu, jako při řízení o prohlášení za mrtva. I zde má soud vydati edikt, leč lhůtu ediktální stanovití má soud dle volného uvážení svého, avšak doba ta nesmí býti kratší tří měsíců (§ 10 cit. z.); současně dlužno zřídití kuratora. Důkazy provéstí se mohou prve, než uplyne lhůta ediktální. Před rozhodnutím má soud vyslyšeti strany o výsledcích důkazů. Uzná-li se některý důkaz za podaný, udati jest v rozhodnutí den, o kterém prokázáno jest, že jest dnem úmrtím, pokud se týká, že ho nepřítomný nepřežil; v tomto posledním případě platiti má tento den za den smrti (§ 10 cit. zák.).

Prohlášení za zletilého viz Otcovství a Poručenství.

Prohlašování zákonů.

I. Pojem.

Prohlašování zákonů jest oznámení zákonů učiněné způsobem všeobecně srozumitelným. Zákonné právo vzniká tím, že zákonodárce vysloví a vyhlásí (promulguje) zákonný předpis. Dle práva římského příslušelo jednotlivým úřadům právo vydávati předpisy právní s mocí zavazující. Tak vydávali úředníci pověřeni pravomocí jako praetorové, aedilové a místodržitelé v provinciích již od počátku 6. století nastoupivše úřad svůj vyhlášky svým poddaným, v nichž vytýkali pravidla; sami pak udílejíce ochranu právní, slibovali poslouchati jich i žádali poslušnost na osobách ochrany právní hledajících. Tímto způsobem vzniklo »*edictum perpetuum*«, t. j. edikt (vyhláška) nepřerušeně vydávaný poznovu každým praetorem, obsah jeho pak větším dílem se znenáhla ustáloval, ježto opět a opět přenášen byl do nového ediktu.

Prohlašování zákonů bylo ve všech dobách důležitou náležitostí právní platnosti a právní účinnosti zákonů.

II. Dokud zaveden nebyl říšský zákonník, byla jen ojedinělá ustanovení o prohlašování zákonů a cítila se značně potřeba důkladného uspořádání. Nejdůležitější ustanovení o prohlašování zákonů byla dříve vytčena v úředním návodu o manipulaci krajských úřadů [§§ 34—46, dv. dek. ze dne 11. října 1791, (sv. 3, str. 96 sb. zák. pol.)], v dek. dv. kanc. ze dne 23. dubna 1807 (sv. 28, str. 84 sb. zák. pol.), v dek. dv. kanc. ze dne 7. května 1810 (sv. 28, str. 84 sb. zák. pol.), v dek. dv. kanc. ze dne 7. května 1810 (sv. 34, str. 96 sb. zák. pol.), v dv. dek. ze dne 17. června 1825 (č. 2107 sb. zák. soud.) a v dv. dek. ze dne 16. listopadu 1827 (č. 2319 sb. zák. soud.).

Soubor prohlášených zákonů a nařízení z doby oné obsahuje řadu sbírek zákonů a to:

a) úřední (oficiální) sbírky:

aa) sbírky zákonů a nařízení císaře Leopolda II. pro německé, české a haličské země dědičné (4 svazky), sahající až do r. 1793. Sbírka zákonů

soudních obsahuje všechny zákony a nařízení v soudnictví vydaná od r. 1780 až do 2. prosince 1848.

bb) Sbírká zákonů politických obsahuje zákony a nařízení z r. 1790 rovněž až do 2. prosince 1848.

cc) Kromě obou těchto sbírek byla od r. 1818—1848 celá řada úředních provinciálních sbírek zákonů pro Čechy (1819—1848), Dalmácii, Halič, Přímoří, pro lublaňský obvod guberniální, pro Moravu (1819—1847), pro Dolní Rakousy (1819—1847), pro Horní Rakousy a Solnohrady (1819 až 1847), pro Tyroly (1814—1848). Do těchto sbírek pojata byla všechna nařízení vydaná zemskými úřady v jich oboru působnosti nebo přikázaná jim úřady dvorními. Kromě sbírek zákonů provinciálních byly:

dd) Knihy normalí obsahující nařízení centrálních úřadů, většinou to instrukce pro politické úředníky a výklady zákonů politických.

b) Soukromé sbírky zákonů. Přední z těchto sbírek jsou: sbírka Martschlägerova (1740—1790), Kropáčkova o 8 svazcích 1740 až 1770, o 18 svazcích 1785—1790 obsahující zákony císaře Josefa II. a o 5 svazcích 1790—1792 obsahující zákony Leopolda II., o 25 sv. 1792 až 1808 obsahující zákony císaře Františka II.; dále sbírka Trattnerova o 10 svazcích obsahující zákony císaře Josefa II.; sbírka Lucova 1789—1795, Gouttova 1812—1832; dále česká sbírka zákonů o 14 svazcích 1807 až 1817; Pichlova sbírka 1835—1848; Müllerova 1740—1818; Rothova sbírka pro Čechy o 10 sv., sahá až do r. 1810, Nádherného sbírka pro Čechy 1816—1818 o 3 svazcích; Drdackého sbírka pro Halič (1833); Beinhauerova sbírka pro Dolní Rakousy (1800), Schmidtovy »Horní zákony« 1835—1837; Jakschova sbírka zákonů církevních a j. v.

III. Říšský zákonník.

Císařským patentem ze dne 4. března 1849 č. 153 ř. z. zaveden byl k prohlašování zákonů a nařízení všeobecný říšský a vládní zákonník.

1. Účelem opatření toho bylo odstranění neurčitost a nejasnost dosavadních předpisů a zavést větší spolehlivost a zjednodušení. Cís. nařízením ze dne 20. prosince 1850 č. 473 ř. z. provedeny některé změny v říšském zákonníku. Cís. patentem ze dne 27. prosince 1852 č. 260 ř. z. vydány opětně obměny ve příčině zařízení říšského zákonníka a vládního věstníku a zákonníků zemských a vládních věstníků, a vydána nová ustanovení o prohlašování zákonů a nařízení. Dle nejvyššího rozhodnutí ze dne 16. března 1853 vyhlášeno nařízení min. sprav. ze dne 19. března 1853 č. 51 ř. z., že předpis § 3 nejvyš. patentu ze dne 27. prosince 1852 č. 260 ř. z., dle něhož sluší považovati pro zákony a nařízení vydané v říšském zákoníku německý text za jedině autentický, odnáší se též ku všem zákonům a nařízením již dříve vydaným v říšském zákoníku.

2. Obsah říšského zákonníka. V zákoník říšský pojati a jím prohlašovati jest:

- a)* všechny patenty a císařská nařízení;
- b)* všechny smlouvy státní s jinými státy, kteréž určeny jsou ku veřejnému vyhlášení;
- c)* ustanovení o systemisaci a organizaci veřejných úřadů;
- d)* nařízení vydaná ministerstvy nebo jinými nejvyššími úřady správními v říši v oboru jich působnosti s mocí zavazující, jichž úkolem jest vyložiti nebo provésti zákony a stanoviti právní vztahy nebo závazky.

3. Cís. patentem ze dne 1. ledna 1860 č. 3 ř. z. vytčena opětne změna co do způsobu prohlašování zákonů v říšském zákoníku; aby se totiž zjednodušilo prohlašování zákonů a zmenšil pokladně státní i obcím náklad, bylo nařízeno: K závaznému prohlašování všech zákonů a nařízení zmíněných v § 4 cís. patentu ze dne 27. prosince 1852 určen jest říšský zákoník vycházející toliko v řeči německé; všechny zeměpanské úřady mají býti poděleny říšským zákoníkem stejnou měrou odpovídající oboru působnosti a rozsahu jednoho každého úřadu. Není-li některý zákon vyšlý za spolupůsobení říšské rady vydán pro všechny země a království na říšské radě zastoupené, udati jest v textu zákona objem území, pro který zákon vydán jest. Zákonem ze dne 10. června 1869 č. 113 ř. z. vydána nová ustanovení a to:

a) Říšský zákoník určen jest ku prohlašování zákonů pro království a země na říšské radě zastoupené, pokud zákony ty vzešly za spolupůsobení říšské rady;

b) pro prohlašování smluv státních;

c) nařízení, která vydána jsou na základě říšských zákonů.

4. Každé prohlášení zákonů obsažené v říšském zákoníku platiti má, pokud nic jiného stanoveno není, pro všechna království a země na říšské radě zastoupené dle § 1 zákl. zák. stát. o zastupitelstvu říšském ze dne 21. prosince 1867 č. 141 ř. z. V tomto případě netřeba udávati, pro který obvod (území) prohlášení zákona platiti má. Neodnáší-li se však takovéto prohlášení ku veškerým královstvím a zemím na říšské radě zastoupeným, dlužno v textu prohlášení vytknouti obvod platnosti dotyčného zákona.

5. Závazná moc zákonů prohlášených v říšském zákoníku nastupuje, není-li v nich výslovně něco jiného stanoveno, počátkem 45. dne po uplynutí dne, kterého vyšlo a rozesláno bylo německé vydání každého kusu říšského zákoníka, v němž zákon prohlášen jest.

6. Říšským zákoníkem dlužno z úřední povinnosti a bezplatně podělití toliko zeměpanské úřady, zemské výbory a obecní úřady oněch měst, které mají zvláštní statut. Počet rozdílených výtisků dlužno obmeziti na nejnezbytnější potřebu úřední. Obce povinny jsou opatřiti si jeden výtisk (exemplář) říšského zákoníka v některé řeči v zemi obvyklé.

IV. Zákonníky zemské.

Dle cís. patentu ze dne 4. března 1849 vydán byl v každé korunní zemi zemský zákoník a vládní věstník v zemských jazycích s přičiněným německým překladem, a určeny listy ty k uveřejňování zemských zákonů a nařízení, opatření a poučení o veřejných záležitostech, které vydávají zemské úřady. Kromě toho obsahoval zákoník ten krátký obsah zákonů a nařízení prohlášených v zákoníku říšském a ve věstníku vládním. Po té bylo cís. nařízením ze dne 20. prosince 1850 č. 473 ř. z. ustanoveno, že odpadnouti má v zemských zákonících udávání obsahu předpisů otištěných v říšském zákoníku, za to však že pojati dlužno v každý zákoník zemský ze zákoníka říšského v plném znění ony zákony a nařízení, která měla platnost v oné zemi korunní, ve které vydán byl zákoník zemský.

Císařským patentem ze dne 27. prosince 1852 č. 260 ř. z. zavedeny místo dosavadních zemských zákoníků a vládních věstníků věstníky zemských vlád, které měly podléhati doзору a vedení politického zemského úřadu oné země korunní, ve které byly vydány. Císařským nařízením ze

dne 1. ledna 1860 č. 3 ř. z. zastaveny věstníky vlád zemských. Nařízení úřadů zemských určená ku vyhlášení mají býti na podnět politického úřadu zemského vytisknuta v zemských jazycích a dle potřeby rozdělena úřadům a obcím. Potřebné k tomu náklady měl nésti zemský fond. Rozhodnutím stát. min. ze dne 18. února 1863 č. 1387 přeměněny byly dosavadní zemské věstníky v zemské zákoníky a věstníky.

V. Věstníky uveřejňují nařízení vydaná jednotlivými ministerstvy pro jich úřední obvod; takový věstník má ministerstvo financí (od r. 1854), ministerstvo kultu a vyučování (od r. 1869), ministerstvo spravedlnosti (od r. 1885); dále slouží věstníky též i určitým účelům ku př. armádní věstník. Jakožto orgán nejvyšší zdravotní rady jsou vyhlášky pod názvem »Rakouské zdravotnictví« (»Das österr. Sanitätswesen«); dále sluší uvést věstníky pro zeměbranu a válečné námořnictvo, věstník poštovní a telegrafní, věstníky diecéšní atd. Ve prohlášeních těchto sdělují se nařízení tam obsažená s podřízenými úřady a orgány. Ve zvláštním případě uznal říšský soud za právo, že publikací v některém věstníku učiněnou (ve věstníku finančním) vzchází orgánu, který podléhá dotyčnému ministeriu (o tomto konkrétním případě finančnímu ministeriu), netoliko povinnosti, nýbrž i práva (rozh. říš. soudu ze dne 23. října 1873).

VI. Péče o prohlašování zákonů a nařízení.

Péče o náležité prohlašování zákonů a nařízení připadá předkem politickým úřadům. Nejvyšším rozhodnutím ze dne 10. června 1863 bylo nařízeno, že prohlašování zákonů i všechny práce sem spadající vedle úřadovny redakční pro říšský zákoník vyňato jest z prací ministerstva spravedlnosti a přikázáno jest i s dotací na to vypočítanou státnímu ministerstvu (rozh. ze dne 31. července 1863 č. 2945 věst. min. fin. č. 35). Politické úřady okresní mají péči míti o náležité prohlašování zákonů a nařízení úředních určených k uveřejnění vedle platných předpisů a dle daných vyšších rozkazů. Co se týče závazku obce k prohlašování zákonů, zakládá se tento v četných starších i novějších předpisech.

VII. Účinky prohlášení.

1. Jakmile nějaký zákon řádně byl prohlášen, nemůže se nikdo vymlouvat, že mu byl neznám (§ 2 o. o. z.). Z § 2 plyne, že jisté jednání plodí účinky právní, jakkoli tu byl omyl, avšak neplyne z toho, že by neznalost zákona byla provinčím zavazujícím ku náhradě (rozh. ze dne 8. ledna 1885 č. 14.275, sb. č. 10.369). Předpis § 2 neodnáší se ku prohlášení ediktů (rozh. ze dne 12. září 1861 č. 5526, sb. č. 1386).

2. Zákon počíná působiti a právní následky z něho prýstící vzchází ihned, jakmile zákon byl prohlášen; může se však státi, že v prohlášeném zákonu samém stanoví se jistý pozdější bod časový za počátek působnosti zákona (§ 3 o. o. z.). Právní následky týkají se platnosti nebo neplatnosti jednaní spořádaných zákonem a právi povinností odtud vzcházejících.

3. Občanské zákony vízí všechny státní občany země, pro které prohlášeny byly (§ 4). Sem náleží však též i rakouské lodi, které dlužno na roveň stavěti rakouskému území státnímu, leč lze sem dle zásad mezinárodních počítati toliko lodi válečné, které jsou v otevřeném moři; naproti tomu nesluší míti za rakouské území rakouskou obchodní loď v cizím přístavu, na cizí rejdě, nebo vůbec vzdálenou od cizího území na dostřel dělový, nýbrž podléhá loď taková zákonům onoho cizího území.

Podobně jest zásadou práva mezinárodního, že sbory vojenské ležící v cizozemsku podléhají trvale zákonům onoho státu, kterému náležejí.

4. Zákony nepůsobí nazpět. Vždy však nastupují výjimky, kde z veřejných ohledů jednotlivým novým zákonům propůjčuje se zpětná účinnost; moc takováto může se však novému zákonu přiznati jen tehdy, vyřkl-li ji v dotyčném novém zákonu výslovně sám zákonodárce. Lze tedy ku př. dle nového odpůřícího zákona odporovati právním titulům vydobytým před účinností tohoto zákona (rozh. ze dne 28. dubna 1885 č. 5123, sb. 10.549). Ustanovení §§ 10—12 zákona o lichvě platí i o pohledávkách, kteréž vznikly před počítím působnosti tohoto zákona a před tím časem nebyly ani zrušeny, ani výrokem soudcovským přiznány ani soudním smírem zjištěny (§ 13 zák. o lichvě). Platnost manželství dlužno posuzovati dle zákona platícího v době uzavření manželství (rozh. ze dne 14. května 1878 č. 4165, ze dne 29. března 1870 č. 2899). Pro počátek promlčení rozhodným jest zákon platící v čas, kdy nárok založen byl (rozh. ze dne 25. července 1878 č. 4060 a ze dne 12. dubna 1854 č. 2685).

Prohlídka domovní a osobní.

I. Pojem.

Prohlídka domovní jest prohledání bytu nebo jiných místností patřících k domácnosti (§ 1 zák. ze dne 27. října 1862 č. 88 ř. z., kterýž prohlášen byl v čl. 9 zákl. zák. stát. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. za součást tohoto základního zákona státního a § 139 tr. ř.). Prohlídky domovní užívá se v řízení trestním jako prostředku ku postižení obviněného nebo ku nabytí předmětů, jichž držba nebo ohledání může míti pro určité řízení trestní význam. Podmínkou přípustnosti její jest důvodná pravděpodobnost, že dosáhne se účelu, k němuž se podniká.

II. Náležitosti přípustnosti prohlídky domovní.

Zpravidla smí se prohlídka domovní předsevzítí:

1. na základě soudcovského rozkazu důvody opatřeného, kterýžto rozkaz doručiti jest účastníku ihned nebo do nejbližších 24 hodin a proti němuž přísluší účastníku stížnost k radní komoře bez účinku odkladacího (§ 113 tr. ř. a § 140 odst. 3 tr. ř.).

2. Je-li však nebezpečí v prodlení, může prohlídku domovní naříditi i bez rozkazu soudcovského soudní úředník nebo úředník úřadů bezpečnostních, avšak úředník vyslaný musí býti opatřen písemným zmocněním, kteréž vykáhati dlužno účastníku.

3. Orgány bezpečnostní mohou vykonati domovní prohlídku z vlastní moci, vydán-li byl proti určité osobě rozkaz ku předvedení nebo zatčení, nebo byla-li osoba při činu dopadena, veřejným honěním nebo veřejným míněním označena podezřelou určitého trestného činu nebo najdou se v držení jejím předměty, které poukazují na účastenství v činu takovém. Provádí-li se domovní prohlídka bez soudcovského rozkazu, doručiti dlužno účastníku k jeho žádosti ihned nebo do nejbližších 24 hodin osvědčení o provedení prohlídky a o důvodech toho (§ 141 tr. ř. a § 38 služební instrukce pro četnictvo ze dne 26. února 1876).

4. Pozbude-li čl. 9 zákl. zák. stát. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. platnosti na základě zákona ze dne 5. května 1869 č. 66 ř. z., lze kdykoli bez soudcovského rozkazu naříditi domovní prohlídku úřady bezpečnostními pro trestné činy naznačené v dodatku tohoto zákona za účelem